

<https://www.delpher.nl/nl/boeken/view?coll=boeken&identificer=MMKB18C:052288000>

Robert Herman Jacq (Robert) Kiek wordt geboren in Amsterdam op 15 mei 1915. Voor de tweede wereldoorlog is hij redacteur bij het Algemeen Handelsblad. In WOII bij Radio Oranje. Was als oorlogscorrespondent bij de invasie van Normandië (1944). Na de oorlog hoofd van de buitenlandse dienst voor persbureau Aneta in Ned. Indië. Vanaf 1945 correspondent van de Telegraaf/Nieuws van de Dag in de V.S. Zijn echtgenote is Regina Elisabeth Louise Sikkens. Kiek overlijdt in Lebanon, Verenigde Staten, op 28 november 1964.

Eén van de verslaggevers van Radio Oranje, die een groot deel van de geallieerde door opmars door Frankrijk, België en Nederland versloeg, is Robert Kiek.

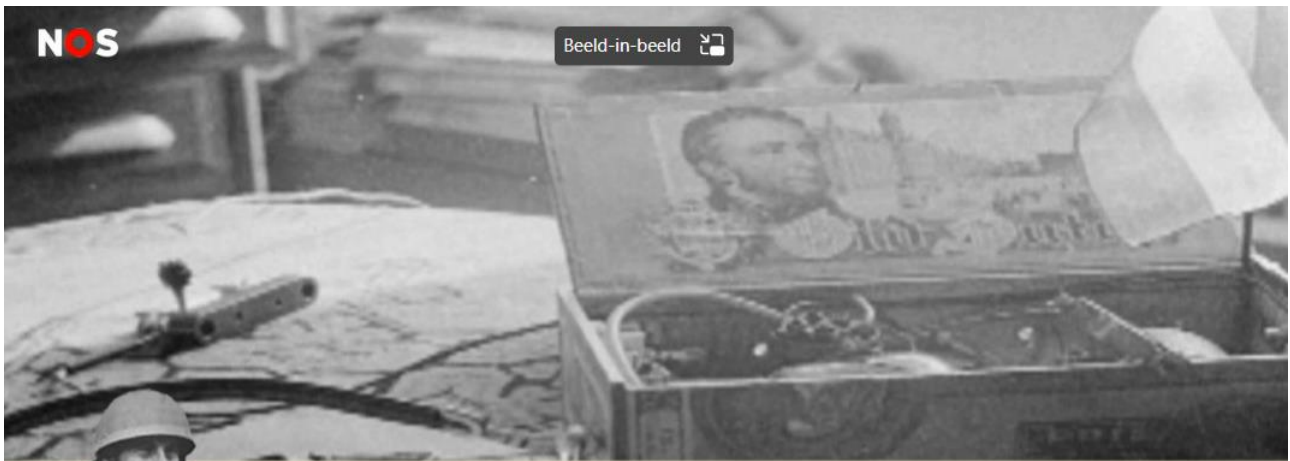
Robert Kiek verbleef al vanaf het begin van de oorlog in Engeland. Net zoals zo vele Engelandvaarders kon hij haast niet wachten tot hij zijn steentje kon bijdragen aan de Nederlandse bevrijding, of in ieder geval om daar te zijn, waar de actie was. Hij hield een dagboek bij waarvan hij lange fragmenten heeft opgenomen in zijn memoires uit 1945, 'Pijlen van den Leeuw' genaamd.

Op D-Day, 6 juni 1944, loopt Robert Kiek in Londen haast tegen de muren op omhoog van spanning; hij wil mee met de geallieerden. Pas op 4 augustus is het eindelijk zover: hij mag, samen met de Irene Brigade, mee naar Normandië. De geallieerde legers zijn dan al tot in België gevorderd. Op 22 augustus 1944 is de eerste Nederlandse radioreportage vanaf het front te horen. Kiek bericht verder over de bevrijding van Parijs, van Brussel en van Antwerpen. Vanuit Maastricht meldde hij:

Begon van Alkmaar de victorie, van Maastricht begint de bevrijding. Vier jaar, vier maanden en vier dagen nadat de Duitsers ons land waren binnengerukt, stroomden eenheden van het Amerikaanse leger onze oudste stad binnen. En de Yankees zijn er ontvangen door een burgerij, die zich soms nog moest bezinnen tussen tranen van vreugde en een laaiend enthousiasme, zoals ik nog nooit eerder heb gezien.

Zoals het een vakbekwaam journalist betaamt beperkte Robert Kiek zich niet alleen tot de zichtbare vreugde op straat, maar ging hij ook op zoek naar de andere kant. En hij vond in Eijsden de eerste politieke delinquenten, Limburgers die verdacht werden van steun aan de vijand. Fragment uit zijn radioverslag:

In het gemeentehuis van Eijsden vond ik de eerste ladingen NSB'ers achter de tralies. De heren verzekerden me allemaal, dat ze lid van de NSB waren geweest alleen met het doel voor de ondergrondse beweging te spioneren. De vrouwen die nu met kaalgeschoren hoofden in de cellen zaten – bij sommigen was het haar in de vorm van een swastika geknipt – jammerden, dat zij nog nooit een Duitser bij zich in huis hadden gehad. Het edele gezelschap kon waarlijk van geluk spreken, dat het zo veilig achter de tralies is gezet. Want deze bijtjesdag is in volmaakte rust verlopen.

**RADIOVERSLAG
ROBERT KIEK**

**Dit is Robert Kiek, de oorlogscorrespondent van het
Algemeen Nederlands Persbureau te Londen.**

**RADIOVERSLAG
ROBERT KIEK**

**In het gemeentehuis van Eijsden en
op het politiebureau van Maastricht...**

Robert Kiek over de bevrijding van Maastricht:
<https://archieff.ntr.nl/deoorlog/page/personen/780064/Robert+Kiek.html>

17 september 1944

Drie dagen na de bevrijding van Maastricht — op Zondag 17 September — begonnen de eerste landingen uit de lucht, die tengevolge van de ongunstige weersomstandigheden van den eenen op den anderen dag waren uitgesteld. Tegelijkertijd rukte het Tweede Britsche Leger Valkenswaard binnen, bevrijdde een dag later Eindhoven, maakte bij Son en Grave contact met parachutisten en in zweefvliegtuigen gelande troepen en motorde af op Nijmegen en Arnhem. De toegangspoort tot heel Nederland scheen wijd open.

Dien Zondagochtend waren Hens en ik, zooals gebruikelijk, om half zes uit Brussel vertrokken. Een uur later meldden wij ons bij het Hoofdkwartier van den Prins — het kasteel Elewijt, tusschen Brussel en Leuven — om Z.K.H. in de gelegenheid te stellen zelf zijn oproep tot de Binnenlandsche

121

Strijdkrachten uit te spreken. Een technische staf van de B.B.C. in Brussel hadden wij voor dat doel een miniatuur-opname-apparaat weten af te troggelen. Binnen het uur waren wij weer op weg naar Leuven, waar Chester Willmott en ik na de *briefing* ons tusschen de kolonnes door een weg baanden naar Nederland. Om half twaalf bereikten wij Valkenswaard, waar de bevolking verslagen naar de verwoestingen staarde, die het artillerie-duel van den afgelopen nacht in hun stadje had veroorzaakt. Zóó had men zich de bevrijding allerminst voorgesteld. Het duurde ook eenige tijd tot de bevolking haar gevoel voor proporties hervond; de menigte, die zich eerst in stilte verzameld had om de muziektent, waar nu de collaborateurs en niet-gevluchte N.S.B.-ers waren verzameld, verspreidde zich, ging naar huis om de vlag uit te hangen — desnoods over de puinhoopen van wat eens huizen waren geweest — en keerde toen iets opgewekter terug naar het plein voor het gemeentehuis. Het duurde niet lang voor Valkenswaard nu de vreugden van de bevrijding besepte en demonstreerde. Tijdens deze stijgende vreugde kregen Chester en ik de gelegenheid te constateeren, dat de van ouds bekende Nederlandsche zakengeest nog leefde: een overigens charmant fabrieksdirecteur uit de omgeving kwam ons in allen ernst vragen of we niet wat „over zijn concurrent konden zeggen, die gedurende de oorlogsjaren met den vijand had geheuld”. Het duurde even voor hij besepte, dat de dagen van Radio Luxemburg nog niet waren teruggekeerd en dat privé-advertenties over de radio geen kans maakten. Trouwens, de eenige namen, die ik over de radio noemde, waren die van landverraders. De harde practijk had overigens geleerd, dat niets de gemoederen meer in beweging bracht dan . . . namen. In Maastricht was ik n.l. in volledige argeloosheid languit in een valletje getuimeld, door in het verloop van de reportage te melden, dat een door mij bij name genoemde oud-minister de geallieerden een grooten dienst had bewezen door groote hoeveelheden telefoonkabels, die ondergrondsch verborgen waren, te hunner beschikking te stellen. Tijdens de drie uur, die ik in Maastricht had doorgebracht, had ik den oud-minister bij toeval op straat ontmoet. Hij had mij dit verhaal verteld en toen een Amerikaansch majoor deze lezing had bevestigd, voelde ik mij volkomen verantwoord het verhaal te publicceeren. Het geval van den minister bleek echter nogal gecompliceerd te zijn. Anep-Aneta adviseerde de grootste voorzichtigheid te

betrachten bij het noemen van namen — geheel afgezien nog van den principieelen veiligheidsmaatregel geen namen te noemen van hen, die familieleden in bezet gebied hadden.

Binnen enkele dagen bleek uit alles, dat ik met het simpele vermelden van wat er in bevrijd Nederland gebeurde, een terrein had betreden met heel wat meer voetangels en klemmen dan het geheele slagveld van Normandië. Terwijl het „grootte publiek” klaarblijkelijk graag naar deze reportages luisterde, waren er bepaalde kringen — geenszins representatief, maar tijdelijk door de omstandigheden onmatig invloedrijk — die overal spoken zagen. Uit de kwestie van den oud-minister meenden zij te kunnen afleiden dat ik als „politiek agent” naar Nederland was gezonden om bepaalde personen of groepen te pousseeren, te steunen of opnieuw in het zadel te helpen.

Dat mij van de houding van den genoemde tijdens de bezetting niets bekend was, geloofden zij niet. In Londen waren dat „grootte geheimen” geweest, die bij voorkeur niet werden medegedeeld aan menschen, die uiteindelijk in Nederland zouden moeten werken. Dat ik evenmin gelegenheid had gehad om over den naam van den oud-minister ruggespraak te houden — omdat van de desbetreffende autoriteiten nog niemand in Maastricht was geweest — drong niet tot hen door.

De moeilijkheden begonnen al zoodra ik maar even verder ging dan gemeenplaatsen te debiteeren. Werd het woord „verzetsbeweging” genoemd, dan waren niet alleen verschillende leiders van verzetsgroepen al bij voorbaat gepiqueerd omdat zij meenden, dat daarbij niet *hun* beweging was bedoeld, maar voelden ook zij, die zich zorgvuldig buiten „dat stelletje avonturiers” hadden gehouden — zooals ik onze ondergrondse werkers wel heb hooren noemen — zich op hun teenen getrapt.

Dit waren de lieden, die in alles „politiek” zagen en ten eenenmale niet konden of wilden beseffen, dat een oorlogscorrespondent geen politicus, maar louter en alleen een journalist was, die verslag gaf van wat hij zag en niet wat anderen graag hóorden, een man, die zonder eenige bijbedoelingen de bevrijding van Nederland rapporteerde en niet onder orders stond van eenige oude of nieuwe partij-groepeering.

Wellicht had ik hierin een aanwijzing moeten zien van de neurotische geestesgesteldheid van vervolgingswaanzin, die onder bepaalde groepen onder den druk van den vijand was ontstaan. Het „vertrouw niemand” was een wachtwoord,

dat gedurende de bezetting bitter noodig was geweest. Wie ook maar eenigszins bij de verzetsbeweging betrokken is geweest, weet hoe ieder woord op een weegschaal werd gelegd — hoe een simpele groet op straat tot iemands ondergang kon leiden — hoe een nietsbeteekenende opmerking als het verraad van een nationaal geheim kon worden beschouwd.

Die geestesgesteldheid was alleszins verklaarbaar; het was ook vanzelfsprekend, dat die atmosfeer van noodzakelijken achterdocht op het oogenblik van de bevrijding niet zonder meer opgehouden had te bestaan. Maar mij er in die eerste dagen geestelijk in verplaatsen kon ik niet.

Het gevolg was, dat ieder woord van den eenigen Nederlandschen oorlogscorrespondent, die toen in Nederland werkte, voortdurend op „politieken inhoud” werd nagelezen. Hoe minder „politiek” er in te vinden was, hoe meer men er tusschen de regels door naar zocht.

Mijn eenige opdracht was te zorgen voor *nieuws*. Op zoek daarna stapelde ik onwillekeurig een paar dikke blokken op mijn eigen brandstapel door een reeks interviews met leden van de, in Maastricht en Eindhoven, sterk vertegenwoordigde, verzetsgroep de P.A.N. (Partisanen Afdeeling Nederland). Het was een groep, waarmee Londen klaarblijkelijk weinig rekening had gehouden en die binnen eenige weken op orders van hogerhand geheel van het toneel verdween.

Maar voor den journalist waren de leden van de P.A.N. interessante menschen-van-het-oogenblik. Het waren voornamelijk jonge kerels, die zich in den actieven ondergrond-schen strijd hadden onderscheiden. Zij hadden Deutsche trein-transporten laten derailleeren, rails opgeblazen, wapen-arsenaals bestolen. En zoolang uit de reportages niet bleek hoe zij precies te werk waren gegaan — zoodat de geheimen van soortgelijke groepen in het nog bezette deel van ons land niet zouden worden verraden — kon dit nieuwsmateriaal op binnen- en buitenland alleen maar stimuleerend werken.

Hoe ik met deze lieden contact maakte? Mijn eerste bezoek aan iedere bevrijde gemeente gold meestal het raadhuis. Ik nam aan, dat de burgemeester of waarnemend-burgemeester, aan wien tijdelijk de gemeentebelangen waren toevertrouwd, in ieder geval „goed” was en ook bereid zou zijn mij te adviseeren wie ik in zijn gemeente vooral moest ontmoeten.

Dat de Ordedienst daarbij naar verhouding minder publiciteit genoot, was geen kwestie van „opzet”. Het was een lo-

"Het was een groep, waarmee Londen klaarblijkelijk weinig rekening had gehouden en die binnen enige weken op orders van hogerhand geheel van het toneel verdween".

gisch gevolg van de omstandigheid, dat de Ordedienst als organisatie meestal pas na de bevrijding was begonnen te functioneeren. Van de K.P. („Knokploeg”), die nauw aan den Ordedienst verbonden was, ondervond ik overigens zeer veel medewerking en kreeg ik veel te hooren, dat in de reportages verwerkt kon worden. En aangezien het noemen van namen van verzetsorganisaties na enkele dagen door de censuur verboden werd, bestond er in feite niet de minste reden voor jaloezie tusschen de verschillende verzetsgroepen „omdat de een meer publiciteit verkregen zou hebben dan de andere”.

Aan al deze, soms — maar meestal niet — zoo subtiele verhoudingen tusschen de patriotten kon ik echter niet al te veel tijd geven. De strijd in Nederland laaide steeds feller op. De weersomstandigheden werden ongunstiger, de bevoorradings van de luchtlandingstroepen bij Arnhem werd bij den dag moeilijker, de kansen voor een doorbraak naar de kust van de Zuiderzee en dus voor een spoedige bevrijding van Westelijk Nederland werden bij het uur geringer. Onze plaats was opnieuw aan het front. En laat ik eerlijk bekennen, dat ik zonder eenig gevoel van spijt de „politieke centra” verliet. De atmosfeer van het front was heel wat aangenamer.

In Eindhoven hadden Hens en ik kennis gemaakt met den bekenden zweefvlieger Jan Hoekstra, die ons onmiddellijk zijn „ondergedoken” auto ter beschikking stelde. Ondanks het feit, dat op den eersten avond na de bevrijding zijn huis tengevolge van een Duitsch luchtbombardement grootendeels in puin was gelegd, vergezelde hij ons van voor-dag-en-dauw tot middernacht. Al droeg hij meestal zijn N.L.S.-uniform — dat eenigszins leek op dat van de R.A.F. — liep hij toch altijd het risico „als er eens iets gebeurde” door den vijand als burger te worden beschouwd. Maar van risico's trok hij zich niets aan. Voor Hens en mij was zijn razend-snelle, comfortabele wagen, na het stof van Normandië en de vermoeienissen van de laatste weken, een weelde uit een ongekende wereld.

Ondanks de snelheid, waarmee wij nu door het land raasden, werden onze indrukken van het hervonden vaderland steeds dieper en zuiverder. Eén ding werd ons bij den dag duidelijker: de bezettingsjaren hadden de bevolking uitgeput, lichamelijk zoowel als geestelijk.

Ook in Engeland — en onder de Nederlanders, die daar leefden — was het gezinsleven in die oorlogsjaren drastisch

uiteen gerukt. Maar er stond iets tegenover: binnen de grenzen der redelijkheid was de bevolking *vrij*. Bovendien hadden in alle lagen van de maatschappij zoowel mannen als vrouwen vijf jaar lang gestadig en hard gewerkt — in de strijdkrachten en in de industrieën. Dat werk had zoowel lichaam als geest van de natie lenig gehouden.

In Nederland was er niet hard gewerkt. Er mocht en kon niet hard gewerkt worden. Zoowel de ongunstige voedseltoestand, als de wetenschap, dat al het werk in de eerste plaats den vijand ten goede kwam, hadden dat in de hand gewerkt. Het gedwongen slabakken en saboteeren was niet zonder gevolgen gebleven. Ook geestelijk verkeerde Nederland die eerste dagen in een staat van chaos. Er waren verschillende leiders van de ondergrondse groepeerings, die theoretisch hadden klaar gestaan om in de oogenblikken van de bevrijding werkelijk leiding te geven aan hun, betrekkelijk kleine, groepjes medewerkers. Maar nu werd een niet geringe mate van energie verspild door onderlinge oneenigheden; nieuwe problemen werden geschapen door de toenemende uitbreiding der verschillende verzetsgroepen; dit laatste vergde zoo'n mate van interne organisatie, dat zelfs de werkelijk begaafde leiders de groote lijn, die zij zich theoretisch voor oogen hadden gesteld, in de practijk uit het oog verloren.

In bepaalde „Londensche” kringen werd dit al spoedig aangegrepen om te verklaren, dat Nederland „om leiders schreeuwde”. Dat deed het inderdaad, maar het schreeuwde om leiders uit eigen kring.

In die eerste weken na de bevrijding was de saamhorigheid in het Zuiden van ons land, die gedurende de bezetting zoo bewonderenswaardig was geweest, vaak ver te zoeken. Alleen wanneer er gevaar dreigde, wanneer het scheen dat de Duitschers weer zouden terugkeeren, werd de oude band weer aangesnoerd.

Dat ondervonden wij aan den lijve in Veghel, dat meer dan een week in de voorste linie heeft gelegen, en waar wij — Hens, Hoekstra en ik — met eenige koeriers uit het Noorden van ons land, die wij beloofd hadden mee te nemen naar het hoofdkwartier van den Prins — drie dagen lang van de buitenwereld waren geïsoleerd, toen de vijand den weg Veghel-Eindhoven had afgesneden. De moed, waarmee de bevolking zich gedurende die dagen door alle moeilijkheden heen sloeg was bezielend. Dit waren mijn indrukken van toen:

„Op het oogenblik dat de eerste Amerikaansche zweefvliegtuigen op een naburig weiland neerkwamen, stond de commandant van een verzetsgroep, een jonge kerel van misschien 22 jaar — in Veghel algemeen bekend als „Gijs” — den Amerikaanschen commandant op te wachten. Boerenkarren en auto's, die de bevolking met moeite voor de Duitschers verborgen had gehouden, kwamen nu boven water; en zoo goed en zoo kwaad als het ging zorgde Veghel er voor, dat de bevrijders over voertuigen beschikten. In de afgelopen jaren hadden Gijs en een groepje vertrouwde vrienden een massa voorbereidend werk verricht. Zij hadden alleen nooit kunnen vermoeden dat de Geallieerden juist bij Veghel zouden landen; maar hun organisatie stond klaar om te allen tijde voor de Geallieerde troepen aan het werk te gaan.

Ik stond er bij, toen in Veghel een vrouw op het Gemeentehuis kwam binnenlopen met een belangrijke mededeeling over Duitse concentraties, die zij zelf (terwijl zij dien nacht in een weiland had gelegen, tot zij kans had gezien Veghel te bereiken) had waargenomen. Niemand had haar gevraagd dit te doen. Terwijl zij haar relaas deed, opende de Duitse artillerie het vuur. De vrouw vertrok geen spier van haar gezicht toen granaten op tien meter langs ons suïden. Snel zocht zij dekking tusschen twee muren, waar zij veilig was voor glasscherven, en vervolgde rustig haar relaas . . . Dat was de geest van Veghel.

Toen de bevoorrading voor de troepen uitbleef, hielp de bevolking de Amerikanen met voedsel; en al is dit dan het platteland, de voedselvoorziening was zeker niet eenvoudig, maar de laatste aardappel, de laatste boterham gingen naar de troepen. En nu de weg tusschen Veghel en St. Oedenrode twee en een halven dag afgesloten was, hield Veghel open huis. Alle radio's, zorgvuldig te voorschijn gehaald uit kelders, schuurtjes en zolders, stonden nu in de huiskamers, afgestemd op Londen. Echte thee en echte koffie, lang geleden bewaard voor den dag der bevrijding, kwamen nu uit de provisiekast — en dat terwijl het lot van Veghel in de waagschaal hing. Want de Duitschers deden hardnekkige pogingen om de stad te omsingelen.

Hollandsche meisjes van zeventien en achttien jaar meldden zich bij het Amerikaansche hoofdkwartier om als verpleegsters te helpen. Sommigen zijn gedurende de eerste week twintig uur per dag in de weer geweest. Iedereen hielp, iedereen werkte. De tijd van sabotage was voorbij. Nog geen week ge-

leden, had de N.S.B.-burgemeester, nu natuurlijk op den loop, lijmerige stukjes in de plaatselijke bladen geschreven. De bevolking moest voor de Duitschers werken. Wie dit niet deed, wie saboteerde, moest . . . strafregels schrijven! „Churchill heeft Duitschland den oorlog verklaard”, was het hoofdthema dat hij voor deze speciale teksten had gekozen. De man schreef letterlijk in de krant: „Ik behoud mij het recht voor, deze strafregels niet alleen aan de lieve jeugd op te dragen, maar ook aan personen boven de 18.” Het hielp natuurlijk niet. De laatste weken saboteerde het stadje zoo mogelijk nog meer dan voorheen. Maar nu waaide er een frissche wind. Er kon gewerkt worden in positieven zin en Veghel werkte. Veghel in deze dagen was het toonbeeld van Nederland op zijn best, het gulle, gastvrije, hulpvaardige Nederland, waarover menig Engelschman en Amerikaan nog jarenlang zal spreken.”

* * *

Tijdens onze omzwervingen ontmoetten wij in de buurt van Uden den heer Ploegmakers, koekfabrikant uit Oss en lid van de O.D. — hij had althans een lidmaatschapskaart bij zich en maakte in ieder opzicht den indruk een goed patriot te zijn. Hij nam ons mee naar het gebouwtje van de Provinciale Electriciteitsmaatschappij, vanwaar hij regelmatig voor de goede zaak met bezet gebied — 's Hertogenbosch — telefoneerde. Het was de eigen lijn van de centrale, die klaarblijkelijk volkomen veilig was. Ploegmakers telefoneerde nl. met grooter openhartigheid dan wij menig Nederlander op straat hadden hooren spreken. Nadat hij zijn gesprek had beëindigd, bood hij ook mij aan een gesprek te voeren met den man aan den anderen kant van de lijn.

Het was een merkwaardige sensatie van bevrijd met bezet Nederland te kunnen spreken. Vooral voor de Engelsche en Amerikaansche bladen was dit zeer geschikte kopij. Er waren meer telefonades van dien aard geweest: toen de Britten in Valkenswaard waren doorgedrongen hadden zij over een open lijn met den commandant van het Duitsche garnizoen in het nog bezette Eindhoven gesproken; in Maastricht was precies hetzelfde door de Amerikanen gedaan, hetgeen in alle Engelsche bladen was gepubliceerd; uit België had een ondernemend oorlogscorrespondent, even voor de Duitschers alle verbindingen hadden verbroken, het Adlon Hotel aange-

vraagd om er vast een kamer voor zich en zijn collega's te bestellen . . . Tal van dergelijke ervaringen waren door de censuur goedgekeurd en hadden wijde publicatie genoten.

Verbindingen waren altijd een gevoelig punt voor de censuur. Om a priori alle moeilijkheden te voorkomen, besprak ik derhalve mijn voornemen, dit verslag te schrijven, uitvoerig met de twee hoofdcensurs in Brussel: de één meende, dat er geen, de ander dat er misschien wel bezwaar tegen publicatie zou bestaan. Op mijn verzoek zouden zij in ieder geval het verslag aan een hogere instantie voorleggen om een definitieve uitspraak. Na eenige dagen kreeg ik de mondelinge boodschap, dat er in principe tegen publicatie geen bezwaar bestond. In de stellige overtuiging dat deze principieele beslissing inderdaad van de hogere instantie afkomstig was, diende ik het verslag derhalve formeel in bij de censuur, kreeg het gestempeld en wel terug en zond het uit.

Ik had het heele verhaal allang vergeten, was inmiddels drie dagen voor besprekingen met Anep-Aneta en Radio Oranje in Londen geweest en had daarna een uitgebreid bezoek gebracht aan Oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen — waar de verzetsbeweging onder leiding van dr. Caspari fantastisch werk had verricht — toen ik tien dagen later naar het hoofdkwartier van SHAEF in Brussel werd ontboden om mij over deze telefonade te verantwoorden. In verband daarmee was n.l. van Nederlandsche zijde een „klacht” ingediend. Hoewel ik formeel door het stempel van de censuur gedekt was, kreeg ik opdracht naar Londen te gaan om de zaak daar met de persafdeeling van SHAEF verder af te handelen.

SHAEF in Londen nam de juiste houding aan en erkende, dat de censuur hier zonder eenigen twijfel de verantwoordelijkheid droeg. Daarmee had de zaak afgelopen kunnen zijn. Maar eenige Nederlandsche instanties, die onmiddellijk na de bevrijding van het Zuiden een sterke machtspositie uitoefenden, zagen hier de kans schoon om een „potentieel tegenstander” — een man, die zei wat hij zag en niet wat hij volgens hen had móeten zien — den hals om te draaien. Dat geschiedde met de meest verfijnde middelen: een reeks geruchten, die niet te bewijzen vielen, waren gemakkelijk in het leven geroepen en werden zooveel mogelijk verspreid, m.a.w. er ontstond een „geval”. Tegenover deze grove methoden toonde men „fijngevoeligheid”, door mij te verstaan te geven, dat „het onder de gegeven omstandigheden gevaarlijk zou zijn

Bron:

<https://www.delpher.nl/nl/boeken/view?coll=boeken&identificer=MMKB18C:052288000>

Han Nieman, mei 2024

